

Standpunt over stijgende energieprijzen

26 oktober 2021

De pers staat op het ogenblik bol van berichten over de snel stijgende prijzen voor aardgas, elektriciteit, stookolie, andere brandstoffen en CO₂. Politici bespreken en nemen allerlei maatregelen om de impact van de oplopende factuur voor verwarming en elektriciteit te milderen.

Wat betekenen de hoge prijzen voor de hernieuwbare energiesector?

De huidige hoge elektriciteitsprijzen zijn niet verbonden aan de opkomst van hernieuwbare energie, zoals zon en wind. De stijging van de elektriciteitsprijs wordt aangedreven door de grote vraag naar aardgas (vooral LNG) door de oplevende economieën. Ook de prijs van olieproducten (stookolie, benzine, diesel) stijgt als gevolg van de aantrekkende economische activiteiten. Die stijgende vraag drijft in de eerste plaats de aardgasprijs op de internationale markt op, maar doet in tweede instantie ook de elektriciteitsprijs stijgen. Er is ook een stijging van de CO₂ prijs, maar die is niet de hoofdoorzaak van de huidige prijsstijgingen. Als het Fitfor55 pakket beslist wordt, kan de CO₂ prijs wel hoog blijven en zo een terugval van de elektriciteitsprijs afremmen.

De elektriciteitsprijs op de groothandelsmarkt wordt immers het grootste deel van de tijd bepaald door de aardgasprijs. Dat komt omdat de laatste ('marginale') elektriciteitscentrale die ingezet wordt om aan de vraag te voldoen, bijna altijd een aardgasgestookte elektriciteitscentrale is. Het is door de recent ook sterk gestegen CO₂ prijs (in het kader van het EU ETS1) dat dit geen steenkoolcentrale meer zal zijn. Dit is dus een teken dat het EU ETS wel degelijk zijn werk doet.

Het is dus ten onrechte dat sommigen naar hernieuwbare energie kijken als de oorzaak van de stijging van de elektriciteitsprijs. Dat zegt ook het Internationaal Energie Agentschap² en het Europees agentschap van de energieregulatoren ACER³. Integendeel, lokale en hernieuwbare energie zorgt juist voor minder afhankelijkheid van ingevoerde fossiele brandstoffen en tempert dus eerder de elektriciteitsprijs. Wel zien we dat België ook afhankelijker wordt van ingevoerde elektriciteit (Invoer was vorig jaar goed voor 13,8 % van ons elektriciteitsgebruik, wat een stijging met 8 % betekent)⁴.

Wat betekenen deze hoge energieprijzen voor hernieuwbare energie?

- Een hoge prijs van fossiele energie (aardgas, stookolie, steenkool,...) speelt in de kaart van hernieuwbare energie. Het investeren in zonnepanelen, windturbines en biomassa centrales wordt aantrekkelijker.
- Een hoge elektriciteitsprijs maakt investeren in zonnepanelen rendabeler;
- Een hoge elektriciteitsprijs verhoogt echter ook de werkingskost van een warmtepomp;
- Een hoge aardgasprijs en/of een hoge CO₂ prijs is dan weer gunstig voor warmtepompen en warmtenetten;

- Concreter nog, is het een gunstigere verhouding tussen de elektriciteitsprijs en de prijs van fossiele verwarmingsvormen (stookolie en aardgas) die de concurrentieverhouding van duurzame verwarmingstechnieken zoals warmtenetten en warmtepompen verbetert, eerder dan het absolute niveau van de energieprijzen. Omdat de aardgasprijs op het ogenblik sterker gestegen is dan de elektriciteitsprijs, is de concurrentiepositie van warmtepompen op het ogenblik wat beter dan voor de prijsstijgingen;
- Zo is het ook de verhouding tussen de benzine/dieselprijzen t.o.v. de elektriciteitsprijs die bepaalt of elektrische voertuigen een aantrekkelijke gebruikskost hebben. Zo is het aanschaffen van een EV nu aantrekkelijker dan voor de stijging van de brandstofprijzen, ondanks de gestegen elektriciteitsprijs;
- Hoge prijzen voor fossiele brandstoffen, die allemaal ingevoerd moeten worden, wegen sterk op de handelsbalans. Het verhogen van de lokale productie van hernieuwbare energie brengt dus niet alleen voordelen in termen van tewerkstelling en economische toegevoegde waarde (naast welzijnsdividenden natuurlijk), maar vermindert ook onze afhankelijkheid van het buitenland en vermijdt het wegvloeien van financiële middelen;
- Omdat de markten voor aardgas en aardolieproducten altijd al sterke prijsfluctuaties kenden, kan hernieuwbare energie, die onze afhankelijkheid van geïmporteerde fossiele energie helpt verminderen, bijdragen om onze gezinnen en bedrijven te beschermen tegen de fluctuaties van de prijzen van olieproducten en aardgas;
- Ook de elektriciteitsprijs wordt volatieler en daar speelt hernieuwbare energie dan weer tijdelijk een versterkende factor in. Op momenten van de dag dat er een overschot is aan zon- en/of windproductie krijgen we vaker erg lage of zelfs negatieve elektriciteitsprijzen op de groothandelsmarkt. Door het verhogen van de flexibiliteit van de vraag, wat noodzakelijk is voor het kostenefficiënt ontwikkelen van een op 100% hernieuwbare energie gebaseerde samenleving, gaan deze negatieve prijzen snel verminderen, doordat de vraag zich erop richt en we op die momenten extra gaan verbruiken. De uitrol van de digitale meter en dynamische elektriciteitscontracten en (thuis)batterijen, maar ook de toename van het aantal aanstuurbare warmtepompen en EVs zullen dit mogelijk maken.

Historisch laag prijspeil en marktwerking

We moeten beseffen dat de prijs van aardgas en olieproducten het laatste jaar op een bijzonder laag niveau lag. De huidige prijsverhogingen zijn dan ook in zekere zin een terugkeer naar het prijsniveau dat we jarenlang gekend hebben op de groothandelsmarkten.

Hoewel het gewoon een effect van de marktwerking is, een marktwerking die belangrijk is voor een goed werkende energiesector, komt de prijsstijging nu neer op een prijszetting voor fossiele brandstoffen waarbij het probleem dat de externe kosten onvoldoende in rekening gebracht worden, enigszins gemilderd wordt. Natuurlijk is een neerwaartse correctie op korte termijn mogelijk, aangezien een deel van de stijging het gevolg is van paniekaankopen en speculatie. Het is dus nodig dat de externe kosten van fossiele brandstoffen op een structurele manier doorgerekend worden.

De huidige opstoot van de prijzen is de zoveelste in de inherente volatiliteit van fossiele brandstoffen, en de kans is groot dat die opstoten alleen maar zullen toenemen. Zulke prijsspieken bieden ook een momentum om onze gebouwverwarming sneller te verduurzamen met warmtenetten en warmtepompen. In die zin vormen de prijsstijgingen een sterk signaal dat pleit voor investeren in energie-efficiëntie, duurzaam verwarmen en duurzaam transport.

Als ODE pleiten we al lang voor het internaliseren van de externe kosten van fossiele energie. Met externe kosten bedoelen we de milieu- en welzijn verstorende effecten waarmee de marktwerking geen rekening houdt bij de prijszetting, zoals luchtvervuiling, broeikasgasuitstoot, lawaai,... Hoe dit best gebeurt, is een politieke beslissing. Mogelijkheden zijn het toepassen van een emissiehandelssysteem zoals het EU ETS dat al in sommige sectoren van toepassing is (en dat mogelijk naar andere sectoren uitgebreid wordt), het invoeren van een op broeikasgassen gebaseerde heffing, het verhogen van bestaande accijnzen,...

De energiefactuur tegen het licht houden

Omgekeerd pleit ODE voor het 'ontvetten' van de elektriciteitsfactuur, die de laatste jaren overladen is geraakt met allerlei (vaak met de energietransitie verbonden) kosten, zoals premies voor isolatie en energiezuinige toestellen, de kosten voor groenestroom- en warmte-krachtcertificaten en de heffingen voor sociale en klimaatfondsen. Door deze te verschuiven naar andere financieringsbronnen, bijvoorbeeld door een internalisering van de externe kosten van fossiele brandstoffen zoals stookolie en aardgas, kan de prijsverhouding van warmtepompen en warmtenetten t.o.v. fossiele verwarmingsbronnen verbeteren.

De huidige context van hoge prijzen biedt dus een momentum om de vele kosten (vaak gelieerd aan de energietransitie) die de afgelopen jaren door politieke beslissingen bovenop de elektriciteitsfactuur gekomen zijn, er weer uit te halen. We noemen dat de energy tax shift: het verschuiven van lasten van elektriciteit (die we nodig hebben voor duurzame technieken zoals warmtepompen en elektrische wagens) naar fossiele brandstoffen.

Sociale effecten

We hebben als ODE natuurlijk ook oog voor de negatieve sociale aspecten van deze scherpe prijsstijgingen.

Het is noodzakelijk om de nodige ondersteuning te bieden aan wie het echt moeilijk heeft om de energierekening te betalen. Maar sociale energietarieven of energiechecks bieden geen oplossing voor de langere termijn, omdat ze niet ingrijpen op de oorzaak van de hoge energiefacturen. Voor mensen in moeilijkheden zijn dat vaak hun leefomstandigheden: een slecht geïsoleerd huis, huishoudtoestellen die veel elektriciteit verbruiken, oude, inefficiënte verwarmingsinstallaties, een wagen met

een verouderde euro-norm,...

Er is dus vooral nood aan structurele maatregelen: isolatie, renovatie, stimulansen voor energiezuinige toestellen en wagens, ... Maar zeker ook een duidelijk perspectief vanuit de overheid dat nu nog investeren in nieuwe fossiele verwarmingstoepassingen een slecht idee is. Meer hierover is terug te vinden in de Visie Groene Warmte5 die ODE onlangs opstelde.

ODE ijvert voor een transitie naar 100% hernieuwbare energie in Vlaanderen tegen 2050.

Dirk Van Evercooren, Algemeen Directeur ODE

1 https://ec.europa.eu/clima/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets_en

2 [What is behind soaring energy prices and what happens next? – Analysis - IEA](#)

3 [Europe's high energy prices: ACER looks at the drivers, outlook and policy considerations](#) | www.acer.europa.eu

4 Bron: Synergrid <http://www.synergrid.be/index.cfm?PageID=18213#>

5 Warmtewende 2050: [Strategische visie van ODE op de groene warmtetransitie - Ode](#)